

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2017)

5ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»

5ο Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο
Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία
 Αθήνα 21-23 Απριλίου 2017
 Παιδαγωγικό Τμήμα Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.

Διαδίκτυα Περιβάλλοντα
 Ψηφιακή Αφήγηση
 Ψηφιακά Παιχνίδια
 Αξιολόγηση
 Εργαλεία Web 2.0
 Ψηφιακά Αποθετήρια ΕΛ/ΛΑΚ
 Οπτικοακουστικός Γραμματισμός
 Επimόρφωση
 STEM
 Ειδική Αγωγή
 ΤΠΕ
 Εκπαιδευτική Ρομποτική
 Έρευνα

eτpe2017.aspete.gr

Υπό την Αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

ΑΣΠΑΙΤΕ

ΕΤΕΠΕ
 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ
 & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Επιμορφωτικό Εργαστήριο: Τεχνολογικά Υποστηριζόμενη Αξιοποίηση Έργων Τέχνης για την καλλιέργεια Δημιουργικής και Κριτικής Σκέψης στην Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών

Σπυρίδων Παπαδάκης, Ιωσήφ Φραγκούλης

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαδάκης Σ., & Φραγκούλης Ι. (2022). Επιμορφωτικό Εργαστήριο: Τεχνολογικά Υποστηριζόμενη Αξιοποίηση Έργων Τέχνης για την καλλιέργεια Δημιουργικής και Κριτικής Σκέψης στην Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 1086–1092. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/4177>

Επιμορφωτικό Εργαστήριο: Τεχνολογικά Υποστηριζόμενη Αξιοποίηση Έργων Τέχνης για την καλλιέργεια Δημιουργικής και Κριτικής Σκέψης στην Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών

Παπαδάκης Σπυρίδων^{1,3}, Φραγκούλης Ιωσήφ^{2,3}

papadakis@eap.gr, sfaka@otenet.gr

¹ Σχολικός Σύμβουλος Πληροφορικής

² Παιδαγωγικό Τμήμα, Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης

³ Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Περίληψη

Στο εργαστήριο αυτό παρουσιάζεται μία μέθοδος αξιοποίησης των έργων τέχνης στην εκπαίδευση με υποστήριξη των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την ανάπτυξη της δημιουργικής και κριτικής σκέψης των εκπαιδευτικών. Ειδικότερα συζητούνται οι λόγοι που καθιστούν χρήσιμη την αξιοποίηση των έργων τέχνης στη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Περιγράφονται οι δυνατότητες υλοποίησης της μεθόδου με την αξιοποίηση προηγμένων ΤΠΕ όπως τα συστήματα διαχείρισης μάθησης LAMS και Quizzes. Για την υλοποίηση του εργαστηρίου, επιλέγεται από τα μοντέλα προσέγγισης έργων τέχνης στην εκπαίδευση, το μοντέλο του Perkins. Δίνονται παραδείγματα αξιοποίησης έργων τέχνης με τη βοήθεια της τεχνολογίας για την ανάδειξη της κριτικής σκέψης στο πλαίσιο επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Από την αρχική και την ενδιάμεση διαμορφωτική αξιολόγηση της μεθόδου οι εκπαιδευτικοί διατυπώνουν την άποψη ότι η μέθοδος είναι ενδιαφέρουσα και από την τελική αξιολόγηση ότι είναι εφικτή η υλοποίηση της με τη βοήθεια - υποστήριξη των ΤΠΕ για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών τους.

Λέξεις κλειδιά: Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών, Αξιοποίηση έργων τέχνης, Τεχνολογικά υποστηριζόμενη μάθηση

Εισαγωγή

Η εκπαίδευση μέσα από την αξιοποίηση έργων τέχνης συμβάλλει στη διαδικασία της μάθησης, ενώ παράλληλα βοηθά τους εκπαιδευόμενους να αναπτύξουν ποικίλες δεξιότητες, όπως κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, συναισθηματική έκφραση, απαραίτητες για την άσκηση του ρόλου τους ως ενεργών πολιτών (Gardner, 1990; Perkins, 1994; Eisner, 2002; Κόκκος, 2011; Phillips & Fragoulis, 2012). Στο πλαίσιο αυτής της προβληματικής στο εργαστήριο αυτό θα αναδειχτεί πώς οι εκπαιδευτικοί όλων των ειδικοτήτων μπορούν να αξιοποιήσουν την τέχνη ως ένα δραστικό στοχαστικό εργαλείο. Ειδικότερα θα αξιοποιηθεί το «μοντέλο» παρατήρησης - ανάλυσης έργων τέχνης που ανέπτυξε ο Perkins (1994).

Οι εξελίξεις της τεχνολογίας με την εξάπλωση των κινητών συσκευών και της ευρυζωνικότητας του διαδικτύου διευκολύνουν την τεχνολογικά υποστηριζόμενη αξιοποίηση έργων τέχνης για την καλλιέργεια της δημιουργικής και κριτικής σκέψης.

Στο εργαστήριο αυτό θα αξιοποιηθούν προηγμένα μαθησιακά περιβάλλοντα όπως το LAMS 2.5 για την περιγραφή της ακολουθίας μαθησιακών δραστηριοτήτων οι οποίες θα υποστηρίξουν τους επιμορφούμενους εκπαιδευτικούς στην υλοποίηση της μεθόδου, καθώς και η υπηρεσία QUIZZZ για την αξιοποίηση κινητών συσκευών για άμεση ανάδραση -

αλληλεπίδραση μεταξύ των επιμορφούμενων και των εκπαιδευτικών κατά τη διάρκεια της επιμόρφωσης για την καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής σκέψης με χρήση έργων τέχνης. Οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να συμμετέχουν με τη χρήση των κινητών τους συσκευών σε πραγματικό χρόνο στην απάντηση ερωτήσεων για τα έργα τέχνης.

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με αξιοποίηση προηγμένων ΤΠΕ αποτελεί τον καταλύτη που αυξάνει το ενδιαφέρον, μπορεί να ενδυναμώσει τον εκπαιδευτικό στο έργο του ώστε να ανταποκρίνεται με επιτυχία στις εκπαιδευτικές ανάγκες και στις προκλήσεις της εκπαίδευσης του 21ου αιώνα.

Η χρήση σύγχρονων τεχνολογικών μέσων από τους εκπαιδευτικούς στο έργο τους αλλάζει την εικόνα των μαθητών στο πρόσωπό τους, αφού γίνονται δημιουργοί καινοτόμων εκπαιδευτικών προσεγγίσεων, μεθόδων και τεχνολογιών οι οποίες βοηθούν στον κριτικό αναστοχασμό τους σε σχέση με τη διδακτική τους πρακτική και την αποτελεσματικότητα του έργου τους.

Το εργαστήριο θα καταστήσει τους εκπαιδευτικούς ικανούς να εφαρμόζουν:

- α) νέες μεθόδους διδασκαλίας (αξιοποίηση έργων τέχνης),
- β) νέα μέσα (εικαστικά έργα τέχνης), προηγμένες τεχνολογίες (κινητές συσκευές και κατάλληλο λογισμικό) οργανώνοντας μαθησιακά περιβάλλοντα που υποστηρίζουν το σχεδιασμό, την οργάνωση, την υλοποίηση και την αξιολόγηση, αυθεντικών συνεργατικών δραστηριοτήτων, χρήσιμων για τον σύγχρονο κόσμο.

Το εργαστήριο θα περιλαμβάνει:

- A) σύντομη θεωρητική επισκόπηση της προτεινόμενης μεθόδου και των τεχνολογικών εργαλείων που προτείνονται για την υποστήριξή της
- B) παρουσίαση μιας καλής επιμορφωτικής πρακτικής (με χρήση εικαστικού έργου τέχνης "The Country School" του Homer) ως παράδειγμα για τη διερεύνηση του ρόλου του αποτελεσματικού εκπαιδευτικού, με την υποστήριξη του Συστήματος Διαχείρισης Μαθησιακών Δραστηριοτήτων LAMS
- Γ) αξιολόγηση με χρήση κινητών συσκευών σε πραγματικό χρόνο - συζήτηση για την αποτελεσματικότητα της μεθόδου στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών

Στον Πίνακα 1, περιγράφεται η διαδικασία οργάνωσης και η υλοποίηση του εργαστηρίου σε δύο διδακτικές ώρες.

Πίνακας 1. Οργάνωση Εργαστηρίου

1 ^η Ώρα	Περιγραφή
10'	<p>Γνωριμία με την ομάδα και σπάσιμο πάγου. Ως τεχνική αλληλογνωριμίας θα χρησιμοποιηθεί η τεχνική αλληλογνωριμίας με χρήση καρποστάλ. Για το σκοπό αυτό θα χρησιμοποιηθούν καρποστάλ σε αριθμό διπλάσιο από τον αριθμό συμμετεχόντων στο εργαστήριο. ≍ Κάθε συμμετέχων/ουσα θα κληθεί να επιλέξει μία κάρτα και να μας πει κάτι για τον εαυτό του/της. [πχ. ονοματεπώνυμο, επαγγελματική ιδιότητα, εργασία, προσδοκίες/ες από το εργαστήριο]</p>
10'	<p>Τι εννοούμε όταν λέμε: «Ρόλος αποτελεσματικού εκπαιδευτικού»; ≍ Ως συντονιστές του εργαστηρίου καταγράφουμε τις απόψεις των συμμετεχόντων σε πίνακα ή σε χαρτί του μέτρου και στη συνέχεια προβαίνουμε σε σύνθεση των απόψεων των συμμετεχόντων στο εργαστήριο.</p>
10'	<p>Πίνακας ζωγραφικής: Λίγα λόγια για το έργο, τον ζωγράφο και το ρεύμα τους εποχής ιμπρεσιονισμός ≍ Παράλληλα τους μοιράζουμε φυλλάδιο με στοιχεία του έργου που πρόκειται να παρακολουθήσουν.</p>
5'	<p>Εργασία σε ομάδες: 1) Με ερέθισμα το παρουσιαζόμενο εικαστικό έργο τέχνης, οι συμμετέχοντες στο εργαστήριο επεξεργάζονται το ακόλουθο ερώτημα: <i>Ποιος ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο σχολείο;</i></p>
	<p>Ανακοίνωση των ομάδων στην ολομέλεια και συζήτηση. Σύνθεση των απόψεων των εκπαιδευόμενων από τους εκπαιδευτή.</p>
2 ^η Ώρα	Περιγραφή
30'	<p>Σε πίνακα ή σε χαρτί του μέτρου χωρίζουμε 7 στήλες που αντιστοιχούν στις 4 φάσεις της στοχαστικής προσέγγισης της μεθόδου Perkins (1994). Γράφουμε το όνομα κάθε στήλης και διατρέχουμε με τους συμμετέχοντες τα στάδια της μεθόδου Perkins.</p>
15'	<p>Αναστοχασμός σε σχέση με την αξιοποίηση της μεθόδου σε περιβάλλον ηλεκτρονικής μάθησης. Εξαγωγή συμπερασμάτων. Διατύπωση προτάσεων σχετικά με την αξιοποίηση της προτεινόμενης μεθόδου.</p>

Από την παρατήρηση και αξιολόγηση των τεσσάρων φάσεων (Χρόνος για Παρατήρηση, Ανοικτή και περιπετειώδης παρατήρηση, Αναλυτική και βαθιά παρατήρηση, Ανασκόπηση της διεργασίας), με τήρηση της διαδοχής τους και περιθώρια ελευθερίας ως προς τον τρόπο εφαρμογής τους, με ή και χωρίς την υποστήριξη της τεχνολογίας θα διαπιστώσουν οι εκπαιδευτικοί όλων των ειδικοτήτων ότι μπορούν να επιμορφωθούν και να αξιοποιήσουν την τέχνη ως ένα δραστικό στοχαστικό εργαλείο, με βάση το «μοντέλο» που ανέπτυξε ο Perkins στα αντικείμενα της ειδικότητας τους, αλλά και σε επιμέρους έννοιες και θεματικές ενότητες με διαθεματική προσέγγιση.

Υποστήριξη μεθόδου με προηγμένες μαθησιακές τεχνολογίες

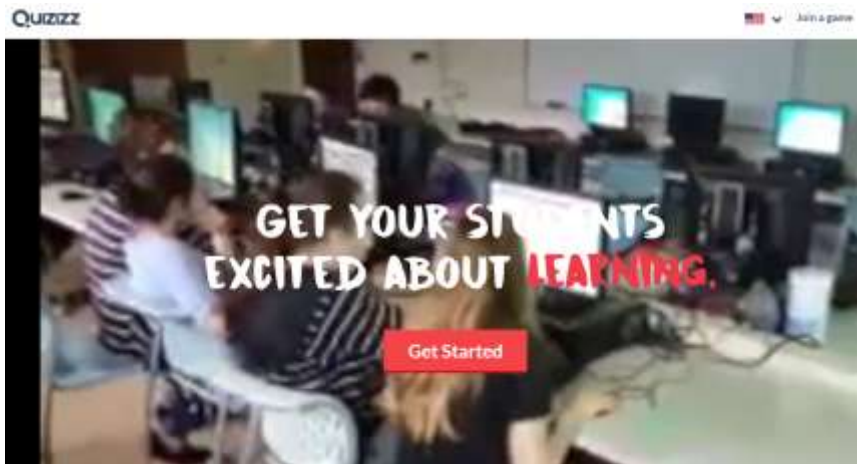
Οι ΤΠΕ και ιδιαίτερα το διαδίκτυο διευκολύνουν την υλοποίηση αυτής της μεθόδου και επιτρέπουν την αναλυτική καταγραφή των προβληματισμών και της εκπαιδευτικής διαδικασίας, δίνοντας περισσότερες ευκαιρίες για αξιολόγηση και αναστοχασμό μελετώντας τα αρχεία καταγραφής (log files).

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ενσωματώνουν πιο εύκολα τα ψηφιακά αντίγραφα ή αποσπάσματα έργων τέχνης σε μαθησιακές δραστηριότητες και να δίνουν στους εκπαιδευόμενους την ευκαιρία για πολλαπλή θέαση, προσέγγιση και ερμηνεία τους, ατομικά ή συνεργατικά (Σχήμα 2). Επιπλέον με τη δυνατότητα πλησιάζματος (zoom-in) μπορούν να δουν από πιο κοντά λεπτομέρειες σε ένα έργο τέχνης ή να σταματήσουν (pause) ή να επαναλάβουν (repeat) ένα ηχητικό ή οπτικοακουστικό στιγμιότυπο και να σκεφτούν κριτικά.

The screenshot shows the LAWS application interface. On the left is a vertical navigation menu with a 'preview' section containing a list of steps: Εισαγωγή, Ανάλυση Παράθεσης, Τραβήξτε, Εισαγωγή κειμένου, Εισαγωγή ομιλητή, Επίσημο στίχο, Εισαγωγή κειμένου, Αλλαγή κειμένου, and Επιστροφή. The main content area is titled 'Καταιγισμός Ιδεών' and contains the text: 'Απαντήστε αυθόρμητα στις ακόλουθες ερωτήσεις' followed by three bullet points: '= Πως κάθονται τα παιδιά;', '= Τι ρούχα φορούν;', and '= Τι μάθημα κάνουν;'. To the right of this text is a video player showing a classroom scene. Below the video is a large empty text box for notes, with the name 'Spyros Papadakis' and a 'Send' button. At the bottom, there is a small text box containing the text: 'Φορούν φτωχικά ρούχα, ορισμένα παιδιά είναι ζυγώλητα, κάποιον γλώσσα'.

Σχήμα 2. Καταιγισμός ιδεών μέσω κινητών συσκευών

Με τη χρήση κινητών συσκευών μπορούν να αλληλεπιδρούν άμεσα ακόμα και από απόσταση (Σχήμα 3) εφαρμόζοντας ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές όπως καταιγισμό ιδεών, εργασία σε ομάδες, δημιουργία εννοιολογικού χάρτη.

Σχήμα 3. Εκπαιδευτικό παιχνίδι τύπου quiz για την επεξεργασία έργου τέχνης

Συμπεράσματα

Η αξιοποίηση έργων τέχνης για εκπαιδευτικούς σκοπούς αποτελεί μια σύγχρονη μέθοδο διδασκαλίας η οποία εκτός από την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της αισθητηριακής αντίληψης προσφέρει πολλαπλά οφέλη τόσο στους εκπαιδευτικούς όσο και στους μαθητές. Ειδικότερα, μέσα από την αξιοποίηση της μεθόδου οι μαθητές αναπτύσσονται γνωστικά, ψυχοκινητικά, συναισθηματικά και αισθητικά, δηλαδή ολιστικά. Η ανάπτυξη αυτή συμβάλλει στην βαθύτερη αντίληψη και κατανόηση όχι μόνο του εαυτού τους αλλά και της πραγματικότητας που τους περιβάλλει (Μέγα, 2011: 62).

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την εξοικείωση τους με τη μέθοδο και τα εργαλεία ΤΠΕ αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή της μεθόδου. Οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της μεθόδου μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τις ιδέες, τις αντιλήψεις και τις αξίες των άλλων καθώς αντιλαμβάνονται και εμπισθύνουν σε αυτές μέσα από την παρατήρηση έργων τέχνης με τον ίδιο τρόπο που αναμένουν να το κάνουν και οι μαθητές τους στη συνέχεια. Παράλληλα αποκτούν ενσυναίσθηση κατανοώντας τις σκέψεις, τα συναισθήματα και το σύστημα αξιών των «άλλων» όπως αυτά εκφράζονται στα έργα τέχνης συγκρίνοντάς τα με το δικό τους σύστημα αξιών.

Στο πλαίσιο προσέγγισης και επεξεργασίας έργων τέχνης με την τεχνολογική υποστήριξη μπορούν ευκολότερα να προετοιμάζονται κατάλληλα για την εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων διδασκαλίας και μέσων στο διδακτικό τους έργο.

Οι εκπαιδευτικοί καλλιεργούν την στοχαστική τους ικανότητα μέσα από την παρατήρηση έργων τέχνης προβαίνουν σε ερμηνεία συμβόλων και σε αναγνώριση σχέσεων. Παράλληλα αναπτύσσουν τη δημιουργική τους σκέψη αξιοποιώντας τη φαντασία και την εφευρετικότητα τους και οργανώνουν το μάθημα τους με εναλλακτικούς τρόπους και νέα τεχνολογικά μέσα. Τέλος, αναπτύσσουν ερευνητική διάθεση αξιοποιώντας κατάλληλα εκπαιδευτικά σενάρια στο πλαίσιο των οποίων τα έργα τέχνης αποτελούν αφορμή για περαιτέρω έρευνα.

Αναφορές

Brookfield, S.(1986). *Understanding and Facilitating Adult Learning*, San Francisco: Jossey-Bass.

- Gardner, H. (1990). *Art Education and Human Development*. California, Los Angeles: The Getty Education Institute for the Arts.
- Eisner, E. (2002). *The Arts and the Creation of Mind*. New Haven and London: Yale University Press.
- Papadakis, S., Giglione E. (2008). Enhancing critical thinking by providing cognitive skill-based question wizards in LAMS activities. In L. Cameron & J. Dalziel (Ed.) 2008 European LAMS Conference: Practical Benefits of Learning Design, June 25th -27th, Cadiz, Spain.
- Perkins, D.(1994). *The Intelligent Eye: Learning to Think by Looking at Art*. California, Los Angeles: The Getty Education Institute for the Arts.
- Phillips, N. & Fragoulis, I. (2012). The use of art in the Teaching Practice for Developing Communication Skills in adult, *International Education Studies*, 2:132-138.
- Rogers, Al. (2002). *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κόκκος, Α.(2005). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κόκκος, Α.(2011). *Εκπαίδευση μέσα από τις Τέχνες*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Παπαδάκης Σ., Φραγκούλης Ι. (2013). Η αξιοποίηση έργων τέχνης μέσω ΤΠΕ στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών στη εκπαιδευτική πράξη. Στο Κ. Γλέζου & Ν. Τζιμόπουλος (επιμ.), Πρακτικά 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ, Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη, Σύρος 21-23 Ιουνίου 2013.
- Παπαδάκης Σ., Φραγκούλης Ι. (2016). Απόψεις εκπαιδευτικών για την αποτελεσματικότητα του προγράμματος επιμόρφωσης τους για αξιοποίηση της τέχνης στο διδακτικό τους έργο. Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου ΠΔΕ Νοτίου Αιγαίου, Αναδεικνύοντας γέφυρες επικοινωνίας ανάμεσα στη διδακτική και την τέχνη στο σύγχρονο σχολείο, Σύρος 10-12 Ιουνίου 2016.
- Τσιμποκλή, Α & Φίλιπς, Ν. (2007). *Εκπαίδευση Εκπαιδευτών Ενηλίκων, Πρόγραμμα Δια Βίου Εκπαίδευσης Από Απόσταση Εκπαιδευτικό Υλικό*, Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ./Γ.Γ.Ε.Ε./Ι.Δ.Ε.Κ.Ε.